

Abdülmeccid Firîşteoğlu'nun *İşknâme* adlı eserinin ilk iki sayfası (İÜ Ktp., TY, nr. 310)

si'nde (TY, nr. 9685) bulunmaktadır. 3. *Tercüme-i Hâbnâme*. Seyyid İshâk-ı Esterâbâdî'nin *Hâbnâme* adlı Farsça eserinin tercümesidir. Kitapta Fazlullah-ı Hurûfî'nin hayatı ve tasavvuf yoluna girişi anlatılmakta, ayrıca onun rüya tabiri ve te'villerinden bahsedilmektedir. Eserin en iyi nüshalarından biri İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki bir mecmua içindedir (TY, nr. 9685, vr. 2^a-53^b). 4. *Hidâyetnâme*. Firîşteoğlu'nun 838'de (1434) tamamladığı bu eser, Fazlullah'ın *Muhabbetnâme* adlı Farsça eserinin tercümesidir. Farsça bir önsöz ihtiva eden eserin bir nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki (TY, nr. 9685, vr. 53^b-73^a) bir mecmua içinde bulunmaktadır. 5. *Luğat-ı Kânûn-ı İlahî*. 854'te (1450) telif edilen bu Kur'an luğatı XV. yüzyıl Türkçesi bakımından önemlidir. Eserde Kur'an-ı Kerim'de geçen 2300 kelime ilk harflerine göre alfabetik olarak sıralanıp Türkçe karşılıkları verilmiş, kelimelerin içinde geçtiği âyetler gösterilmiştir. *Luğat-ı Kânûn-ı İlahî*, Arap alfabesindeki yirmi sekiz harfin karşılığı olarak yirmi sekiz bölüme ayrılmıştır. En eski nüshaları Manisa İl Halk (Yazma Eserler, nr. 2863), Süleymaniye (Vehbi Efendi, nr. 1979), Topkapı Sarayı Müzesi (nr. 611) ve İstanbul Üniversitesi (TY, nr. 3938) kütüphanelerinde bulunan eser Cemal Muhtar tarafından neşredilmiştir (bk. bibl.). Mecdî'ye göre bu eserin müellifi, Hurûfî olan Abdülmeccid değil Firîşteoğulları'ndan Abdülmeccid adlı bir başka kişidir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Battûta, *Seyahatnâme*, I, 229; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 45; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 66-67; Hoca İshak Efendi, *Kâşifü'l-esrâr ve dâfü'l-esrâr*, İstanbul 1291, s. 157; Osmanlı Müellifleri, I, 219-220; Faik Tokluoğlu, *İbn Melek*, [baskı yeri yok] 1957; Karatay, *Farsça Yazmalar*, s. 29-30; a.m.f., *Türkçe Yazmalar*, II, 11; Manfred Götz, *Türkische Handschriften*, Wiesbaden 1968, III, 179; Abdülbâki Gölpınarlı, *Hurûfîlik Metinleri Kataloğu*, Ankara 1973, tür. yer.; Hüsametîn Aksu, *Amîr Gıyâs al-Dîn Muhammed al-Astarâbâdî ve İstivâ-Nâma'si* (doktora tezi, 1981), İSAM Ktp., NMÇ, nr. 1382, s. 76; Cemal Muhtar, *İki Kur'an Sözlüğü Luğat-ı Ferîşteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlahî*, İstanbul 1993, s. 11-13, 96, 271-272.

 HÜSAMETTİN AKSU

FİRKÂH

(الفركاح)

Ebû Muhammed Tâcûddîn Abdurrahmân b. İbrâhîm b. Sibâ' el-Firkâh el-Fezârî el-Bedrî (ö. 690/1291)

Şâfiî fakihî.

Aslen Mısırlı olup 624 (1227) yılında doğdu. Bacaklarını aşırı derecede ayırarak yürüdüğü için "Firkâh" lakabıyla meşhur oldu. Küçük yaşlardan itibaren farklı ilim dallarında birçok meşhur âlimden ders aldı. Sirâceddin İbnü'z-Zebîdî, İbn Mâseveyh, İbnü's-Salâh eş-Şehrezûrî ve Ali b. Muhammed es-Sehâvî gibi âlimlerden hadis; yine İbnü's-Salâh ve İzzeddin İbn Abdüsselâm'dan fıkıh okudu. Henüz genç yaşta iken ilmî münazara, ted-

ris ve fetva faaliyetlerinde kendini kabul ettirdi. Yaşadığı dönemde ictihad derecesine ulaşmış Şâfiî âlimlerinden biri olan Firkâh'ın çağdaşı Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'den münazara konusunda daha üstün, fikhî konularda ise daha az bilgi sahibi olduğu söylenmektedir.

Dımaşk'ta Bâdrâiyye ve Mücâhidiyye medreselerinde müderrislik yapan Firkâh'tan başta oğlu Burhâneddin el-Fezârî (İbnü'l-Firkâh) olmak üzere Takıyyüddin İbn Teymiyye, Necmeddin İbn Sasrâ, Kemâleddin İbnü'z-Zemelkânî, Kemâleddin İbn Kâdî Şühbe ve Mizzî gibi âlimler ders almış, Dımaşk ve yöresinin kadî, müderris ve âlimlerinin çoğunluğu onun derslerinden faydalanmıştır. Tâceddin el-Firkâh 5 Cemâziyelâhîr 690 (5 Haziran 1291) tarihinde vefat etmiş ve Bâbüssağır Kabristanı'na defnedilmiştir.

Eserleri. 1. *ed-Derekât*. İmâmü'l-Haremeyn el-Cüveynî'nin fıkıh usulüne dair *el-Varakât* adlı eserine yaptığı şerhtir (Brockelmann, I, 487). 2. *el-İklîd li-der'it-taklîd*. Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin *et-Tenbih*'inin yarım kalmış bir şerhidir (a.g.e., I, 485).

Kaynaklarda Firkâh'ın, kendi zamanında meydana gelen olayları anlattığı *et-Târîh* adlı bir eser kaleme aldığı, Ebü'l-Kâsım Abdürrahim b. Muhammed el-Mevsîlî'nin *et-Ta'cîz fi ihtisârî'l-Ve'cîz*'ini şerhedip İbnü'l-Cevzî'nin *el-Mevzû'âtü'l-kubrâ*'sını ihtisar ettiği, ayrıca *Kitâbü'l-İşkâlât* ve *Keşfü'l-kınâ' fi halli's-simâ'* adında müstakil eserleri bulunduğu belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Zehebî, *el-İber*, III, 373; Kütübî, *Fevâtü'l-Vefeyât*, II, 263-265; Sübkî, *Tabakât*, VIII, 163-164; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 287-289; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, XIII, 325; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, II, 173-176; İbn Tağrîberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, VIII, 31-33; Nuaymî, *ed-Dâris fi târîhi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 108-110; *Keşfü'z-zunân*, I, 418-489; II, 1493, 2006; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, V, 413-414; Brockelmann, *GAL*, I, 485, 487, 501-502; *Suppl.*, I, 686; Zirikî, *el-A'lam*, IV, 64.

 BEŞİR GÖZÜBENLİ

FİRUZ AÇA CAMİİ

İstanbul Sultanahmet'te XV. yüzyıl sonlarında yapılmış cami.

Sultanahmet'te, eski hipodromun yerindeki Atmeydanı'nın şehrin ana cad-desi olan Divanyolu'na kavuştuğu köşede bulunur. Kapısı üstündeki Arapça ki-